

**Структурно-семантические разновидности хиазма
(на материале украинских паремий)**

В статье предложена расширенная интерпретация понятия «хиазм». Рассматривая его как трансформационную синтаксическую единицу, связанную с изменениями в порядке размещения членов синтаксических конструкций, автор выделяет его структурно-семантические разновидности в пределах сложного предложения, в частности: 1) хиазм – сложносочиненное предложение; 2) хиазм – сложноподчиненное предложение; 3) хиазм – бессоюзное предложение; 4) хиазм – сложное предложение с различными видами связи, анализирует семантико-синтаксические отношения в пределах каждого вида и описывает морфологические средства выражения тех членов предложения, в которых происходит обмен синтаксическими функциями.

Ключевые слова: хиазм, синтаксическая трансформация, трансформ, исходная форма, синтаксическая структура, структурные типы, семантико-синтаксические отношения, синтаксическая функция, член предложения, синтаксическая позиция.

L. I. Lonska

**Structural and semantic types of chiasmus
(based on Ukrainian proverbs)**

The article gives a broad interpretation of the notion «Chiasmus». The author of the article considers chiasmus to be a transformational syntactic unit connected with the changes of syntactic constructions arrangement. The author also examines structural and semantic types of chiasmus expressed by a complex sentence. The types are the following:

1) chiasmus as a compound sentence; 2) chiasmus as a complex sentence; 3) chiasmus as an asyndetic sentence; 4) chiasmus as a complex sentence with different kinds of coordination and subordination. The article analyzes semantic and syntactic peculiarities of every type; it also describes morphological means of expression of those sentence members in which the change of syntactic functions takes place.

The author of the article reveals the tendency to transformation of syntactic functions of elliptical predicate, sometimes transformation of subject and adverbial modifier.

Chiasmus of a complex sentence with different kinds of subordination/ coordination can be created not only due to transformation of sentence members, but also due to the change in the arrangement of the principal subordinate clauses.

Key words: chiasmus, syntactic transformation, a transform, initial form, syntactic structure, structural types, semantic and syntactic relations, syntactic function, a sentence member, syntactic position.

УДК 811.161.2'366.5

Н. В. Лахно

**ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІМЕННИХ
ПРИДІЄСЛІВНИХ АКТАНТІВ**

У статті окреслено сутність поняття ‘актантний розподіл семантики’, проаналізовано функції придієслівних іменних актантів, зумовлені характерними особливостями дієслівної семантики. Визначено, що актантні характеристики адресують експліцитні та імпліцитні семи дієслова. Зокрема, розглянуто генеративну, акумулятивну і гібридну функції, що належать до групи підмета й додатка. З’ясовано зміст цих термінів, встановлено основні критерії визначення актантних характеристик та компоненти дієслівної семантики, якими вони зумовлені. Акцентовано на здатності дієслівних афіксів спрямовувати функціональну характеристику актантів у бік суб’єкта або об’єкта та визначати її. Підкреслено, що функціональний статус актантів зумовлений лексичною, акціональною та словотвірною семантикою. Проілюстровано перерозподіл актантних функцій унаслідок семантичних процесів. Звернено увагу на те, що між синтаксичним і функціональним статусом придієслівних актантів немає взаємної однозначної відповідності.

Ключові слова: актантний розподіл семантики, генеративна функція, акумулятивна функція, гібридна функція, актанти-поширювачі, сема.

Постановка проблеми. Незважаючи на значні досягнення у вивченні семантики дієслова у функціональному аспекті, донині українське мовознавство стояло осторонь досліджень, побудованих на семасіологічній основі, з урахуванням семної і семемної комбінаторики в межах

імпліцитної морфології. Найбільше зацікавлення в цій сфері становить категорія актантного розподілу семантики дієслова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Певні аспекти аналізованої проблеми досліджені переважно на матеріалі російської мови. О. М. Соколов, запропонувавши термін 'актантний розподіл семантики дієслова', окреслив можливі напрями розгляду цього питання [7; 8]. Його ідеї розвинуті в роботах О. В. Петрова (зворотна семантика віддієслівних імен) [5], М. В. Кузнецової (функціональні особливості придієслівних актантів, актантний розподіл семантики в лексикографічному аспекті) [2; 3], С. В. Лазарева (особливості актантного розподілу семантики префіксальних дієслів) [4], Л. О. Іванової, Т. Д. Сергєєвої (семантичний аналіз парадигм придієслівних актантів) [6] та ін. В україністиці цьому питанню присвячено деякі праці С. О. Соколової [9; 10].

У контексті сказаного констатуємо, що на сучасному етапі розвитку мовознавства постала необхідність комплексного аналізу функціонально-семантичної категорії актантного розподілу семантики.

Мета статті – зробити теоретичний огляд питань, пов'язаних із вивченням цієї категорії: з'ясувати сутність поняття 'функція актанта', схарактеризувати основні актантні функції, установити зв'язки між категорійними семами дієслова і функціями придієслівних актантів, оскільки ці функції залежать від змісту та комбінаторики сем і спрогнозовані ними.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актантний розподіл семантики кваліфікують як вибіркоче спрямування дієслівних сем у бік характеристики актантів, що посідають у складі висловлювання певні синтаксичні позиції, насамперед підмета та присудка, і набувають деяких функціональних характеристик.

Функції придієслівних актантів залежать від семантики дієслова, яка формує уявлення мовця про імена, що в конкретних синтаксичних позиціях можуть називати джерело дії або ознаки (генеративний актант), об'єкт, який відчуває на собі дію суб'єкта і набуває внаслідок зовнішніх або внутрішніх перетворень нових ознак або властивостей (аккумулятивний актант), поєднувати ці ознаки (генеративно-аккумулятивний актант), уточнювати сутність аккумулятивної ознаки / дії в часовому або в локативному вимірі (актанти-поширювачі). На цій підставі виокремлюють чотири функції придієслівних актантів: генеративну, аккумулятивну, гібридну та пояснювальну [7, с. 154].

Генеративну й аккумулятивну функції вважають основними, оскільки вони відображають уявлення про «носія дієслівної ознаки або дії» [8, с. 3]. Функції придієслівних актантів прогнозує переважно лексична, акціональна та словотвірна семантика.

Генеративну функцію виконують актанти, що здатні бути джерелом зовнішньої процесної ознаки або дії.

Актантну адресованість дієслівної семантики в бік генеративних актантів (актант А₁) можна передати системою описових формулювань:

- 1) актант А₁ виконує (виконав) дію: *корабель пливе, дівчинка біжить*;
- 2) актант А₁ впливає на актант А₂: *хлопчик розбив склянку*;
- 3) актант А₁ виявляє (генерує) ознаку, що слугує його характерною, постійною потенційною ознакою (таку функцію зумовлюють зворотні дієслова з активно-безоб'єктним значенням): *кінь брикається, кури гребуться, хлопчик б'ється*;
- 4) актант А₁ виявляє (генерує) ознаку, яка є результатом виконаної над ним дії (адресують зворотні дієслова на позначення внутрішнього стану людини, переживань): *мама сердиться, батько дивується його поведінці*;
- 5) актант А₁ виявляє (генерує) ознаку, що є особливістю нашого сприйняття: *парус біліє, земля чорніє, сонце яскравіє*;
- 6) внутрішня активність суб'єкта зумовлює те, що актант₁ постає джерелом ознаки, властивості: *Мені подобається це місто*.

Отже, генеративний актант може діяти, впливати на інший предмет, виявляти ознаку або наділяти ознакою предмет.

Функції актантів зумовлені компонентами дієслівної семантики. У неперехідних дієсловах генеративна функція актантів корелює із семами неграничності, нерезультативності та семами, що описують характер виконання дії, тобто передають обставинні характеристики процесу: часові (початок дії, часові обмеження дії), просторові, інтенсивність дії та активність, послабленість, переривчастість, фазовість, миттєвість. Генеративність пов'язана передусім з особливостями перебігу та здійснення дії, відображає зовнішній бік події й орієнтована на обставинну характеристику.

Семантика перехідних дієслів багатоаспектна: лексеми описують як перебіг дії, так і її спрямованість на досягнення результату. Конструктивні або деструктивні зміни об'єкта спричинені

саме фізичною активністю суб'єкта. Отже, семантика таких дієслів орієнтована на характеристику як суб'єкта, так й об'єкта, напр.: *Хлопець зрубав дерево*.

Унаслідок семантичних процесів можлива поляризація нерезультативних і результативних лексико-семантичних варіантів дієслів, що зумовлює перерозподіл актантних функцій. Наприклад, у семантичній структурі дієслів на *-нути* спостерігаємо нерезультативні та результативні значення, напр.: *Хлопець* (генеративна функція актанта) *рвонув* (нерезультативна дія) *з місця* – *партизани* (генеративна функція актанта) *рвонули* (результативна дія) *будівлю* (аккумулятивна функція актанта) *штабу*.

Дієслівні афікси також здатні визначати функціональну характеристику актантів, адресуючи її в бік суб'єктної або об'єктної групи. Мова йде насамперед про дієслова доконаного виду, у яких функції актантів залежать від фазової характеристики (описують роди дієслівної дії). Із генеративною функцією корелюють нерезультативні дієслівні афікси (префікси і суфікси), орієнтовані на характеристику суб'єкта – виконавця дії. Це префікси зі значенням початку дії: *по-, за-* (*закричати, попливти, захазяйнувати*) та обмеження дії в часі: *про-, по-, пере-, з-* (*побігати, поговорити, просидіти, перечекати, злетів (час)*), однократного вияву дії: *з-, про-* (*злавірувати, проговорити (щось)*) та суфікси *-ірува- (-ирува-)* (*солірувати, марширувати*), *-ствува-* (*акторствувати*), *-ича-* (*делікатничати, ліберальничати*), *-ка-* (*ойкати*) та ін. Афікси акцентують увагу на розподілі дії в часі (називають момент активності, початок / закінчення дії) або на особливостях її перебігу (інтенсивність, послаблення і т. ін.).

Семантична інформація таких дієслів переважно відповідає актантові-підмету, тобто афікси є аргументами, що зумовлюють генеративну функцію підметів, на відміну від російської мови, у якій суб'єктно-об'єктна структура розчленованого типу має два різновиди: з генеративним підметом і аккумулятивним об'єктом та аккумулятивним підметом із генеративним об'єктом-додатком (*Рабочие строят дом – дом строится рабочими*), оскільки в російській мові постфіксація є одним з основних засобів вираження граматичного значення пасивного стану. В українській мові основним пасивним корелятом активних перехідних дієслів постає «предикативно вжитий пасивний дієприкметник доконаного або недоконаного виду, який кваліфікують як аналітичне синтаксичне дієслово зі значенням результативного стану, що є наслідком виконаної дії» [1, с. 185], та предикативні форми на *-но, -то*, що передають значення результативного стану об'єкта внаслідок виконаної над ним дії, не пов'язаної з імпліцитним носієм.

Аккумулятивна функція відображає властивість актанта набувати в процесі дії нових якісних ознак під впливом власної активності або зовнішніх та внутрішніх чинників, які не залежать від нього.

Названу функцію зумовлює така сукупність синтагматичних умов:

1) актант A_1 виконує (виконав) дію – актант A_2 набув ознаки (нової якості, властивості), актант A_2 відчуває перетворювальну дію з боку актанта A_1 – аккумулятивна функція A_2 : *Сонце висушило ґрунт, цвях пробив дошку*;

2) актант A_1 виконує дію – актант A_2 акумулює дію, тобто відчуває її на собі (аккумулятивна функція актанта A_2): *Поїзд потягнув вагони, батько покарав сина*;

3) актант A_1 набуває нової ознаки або властивості під впливом зовнішніх або внутрішніх чинників: *З роками він зістарився; губи посиніли від холоду* – аккумулятивна функція актанта A_1 ;

4) актант A_1 є суб'єктом, який вбирає інформацію ззовні: *дитина вбирає з раннього дитинства інформацію* – аккумулятивна функція актанта A_1 .

Аккумулятивну функцію можуть виконувати актанти в різних синтаксичних позиціях (як підмета – 1, 2 описові формули, так і додатка – 3, 4).

Аккумулятивна характеристика актанта, подібно до генеративної, переважно зумовлена акціонально-видовою та фазовою семантикою дієслова, наявністю сем 'граничність' і 'спрямованість на результат'. Аккумулятивний актант пасивний, він зазнає впливу (*проколоти тканину*) або мимоволі набуває ознаки (*дівчина червоніє від сорому*). Якщо активність суб'єкта підвищена, аккумулятивна функція взаємодіє з генеративною (*ганчірка добре вбирає вологу*) – гібридна функція актанта 'суб'єкт'. У разі варіативних змін граничних значень дієслів недоконаного виду на неграничні аккумулятивна функція актантів змінюється на генеративну. Цю властивість виявляють дієслова на *-іти* та зворотні дієслова. Порівняйте: *Небо поступово чорніло – Над головою чорніли хмари; ламаються гілки – Не лмайся (дівчино), я не люблю проханих* (І. Цюпа).

З аккумулятивною функцією переважно пов'язані похідні з результативними префіксами *до-, пере-, на-, з-, в-, о-, по-, при-, роз-, ви-* (*добудувати будинок, перебоятися, розбудити сина, написати твір, злагодіти, врятувати бійця, ожиріти, поборонити поле, примирити супротивників, вишикувати солдат*) та суфіксами *-фікува-* (*газифікувати, звукофікувати*), *-изува-* (*вітамінізувати, госпіталізувати*), *-а-* (*слабшати, добрішати*), *-і-* (у похідних, утворених від

іменникових основ: *жаліти, дубіти*), **-и-** (у похідних, утворених від прикметникових основ: *білити, веселити*). Саме ці афіксальні значення «аргументують» пасивну функцію підмета або додатка. Деякі результативні префікси можуть точно вказувати на характер змін предмета [8, с. 8]. Наприклад, префікс **про-** має значення «отримати отвір унаслідок дії» (*пробити дошку*), а префікс **роз-** характеризує розчленованість предмета (*розбити глечик*).

Отже, можна стверджувати, що акумулятивну та генеративну функції визначає насамперед акціонально-видова та фазова семантика. У реченнях *Біліє хмарка* та *Обличчя біліє від холоду* актан-підмет виконує різну функцію: генеративну в першому реченні й акумулятивну в другому. Генеративна функція актанта зумовлена неграничною семантикою дієслова, актант мислиться як певна субстанція, що може активно виявляти ознаку, і це є її властивістю. Акумулятивна функція підмета в другому реченні прямо залежить від граничної семантики дієслова недоконаного виду, спрямованості дії на досягнення результату.

Гібридну (генеративно-акумулятивну) функцію виявляє актант, зазвичай підмет, у якому зосереджені одночасно генеративні та акумулятивні ознаки, хоч подекуди генеративно-акумулятивна функція може бути орієнтована й на об'єкт, напр.: *Йому пригадалися ті жасливі події*. Якщо ознака акумулятивності зникає, дієслово адресує придієслівному актантові генеративну функцію, пор.: *Дівчина заспокоїлася – дівчина гнівається*. У першому реченні значення дієслова результативне, воно зумовлює нову якісну ознаку актанта (новий психологічний стан), тому актант виконує гібридну функцію. Дієслово *гніватися* в другому реченні неграничне, тому актант не набуває нової якості, має генеративну характеристику.

Таку функцію виконують не лише зворотні дієслова (*дівчинка розчісується*), а й незворотні перехідні, якщо активність виконавця дії постає джерелом якісного результату (*він висидів посаду*). Регулярні гібридні відношення створюють зворотні неперехідні дієслова.

Адресність семантики дієслова в бік гібридного актанта можна передати такими описовими формулюваннями:

- 1) актант A_1 виконує й акумулює дію – актант A_2 розкриває зміст дії: *діти читають книгу*;
- 2) актант A_1 виконує (виконав) дію і сам отримав ознаку: *Дитина дочиталася до головного болю; хлопчик мисться; діти зустрічаються*.

Гібридну функцію цього актанта-підмета зумовлюють рефлексивні дієслова з простим і складним формантом:

- а) власне-зворотні: *одягатися, розчісуватися, взуватися*;
  - б) взаємно-зворотні: *зустрічатися, обніматися*;
  - б) непрямо-зворотні: *будуватися, збиратися в дорогу*;
  - в) пасивно-якісні: *дріт згинається, чашка б'ється*;
  - г) зі значенням відцентрового та доцентрового руху багатьох суб'єктів: *сходиться, розходиться, з'їжджатися, роз'їжджатися*;
  - г) зі значенням надмірної інтенсивності: *нагулятися, насидітися, належатися*.
- 3) актант A_1 виконав дію і набув ознаку – актант A_2 конкретизує зміст ознаки: *Хлопчик визубрив віри*.

Компоненти дієслівної семантики також співвіднесені з актантами-поширювачами. Пояснювальна функція прислівникових та дієслівних детермінантів полягає в розкритті змісту генеративної або акумулятивної функцій у просторовому, локативному, кількісному та інших аспектах: *проговорити весь день, обійти все місто, використати всі деталі*.

З обставинними словами корелюють префікси зі значенням обмеження дії в часі (*посидіти тиждень з вудочкою, просидіти цілий день над підручниками*) та охоплення рухом певної території (*обнищпорити все село*).

У синтаксичному плані генеративну, акумулятивну та гібридну функції можуть мати різні члени речення, як об'єктної, так і суб'єктної груп.

Синтаксична структура висловлювання і функціональний статус актантів не перебувають у взаємній однозначній відповідності. Наприклад, в однакових синтаксичних структурах *Олександр голить перукарем* і *Олександр голить бритвою* функції актантів різні: акумулятивна функція актанта-підмета в першому реченні й гібридна – у другому.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, основними актантними функціями придієслівних актантів є генеративна, акумулятивна та гібридна. Установлення актантних функцій дає можливість пов'язати їх з експліцитними та імпліцитними семами дієслова. Акціонально-фазова організація дієслова і генеративно-акумулятивні функції придієслівних актантів пов'язані між собою системними відношеннями: неграничність і

нерезультативність корелюють із генеративною функцією актантів, а граничність і результативність – з акумулятивною. На характер функцій придієслівних актантів також впливає морфемно розчленована семантика дієслова.

Надалі варто проаналізувати особливості та зміни актантних характеристик у парах ‘мотиватор – мотиват’ на рівні лексико-семантичних варіантів дієслова, що дасть змогу звернути увагу на характер перебігу дії, відстежити зв’язок між дієсловом й актантами, дослідити зсув семантики дієслова у бік придієслівних актантів, проаналізувати внутрішній стан предмета, його активність або пасивність, що зі свого боку вможливить перегляд теоретичних засад майже всіх дієслівних категорій у світлі функціонально-категорійної граматики, поглибити традиційні погляди, трактувати мовні явища крізь призму міжкатегорійних зв’язків у проекції на національно-культурні виміри.

Список використаної літератури

1. Городенська К. Г. Зворотні дієслова / К. Г. Городенська // Українська мова: Енциклопедія. – К. : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2000. – С. 185.
2. Кузнецова М. В. Актантная распределенность глагольной семантики (лексикографический аспект) / М. В. Кузнецова // Проблемы функционально-семантической грамматики : Мат-лы Всесоюзной науч.-методич. конф. 16–17 апреля 1991 г. – М. : Изд-во РУДН, 1994. – С. 51–57.
3. Кузнецова М. В. Функциональная характеристика приглагольных актантов в позиции подлежащего : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 «Русский язык» / М. В. Кузнецова. – М., 1989. – 16 с.
4. Лазарев С. В. Субъектно-аккумулятивная адресованность семантики глагольных префиксов в современном русском языке : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 «Русский язык» / Лазарев Сергей Владиславович. – М., 1995. – 276 с.
5. Петров А. В. Залоговая семантика в отглагольных именах русского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 «Русский язык» / А. В. Петров. – М., 1985. – 16 с.
6. Сергеева Т. Д. Семантический анализ парадигм приглагольных актантов / Т. Д. Сергеева, Л. А. Иванова // Производное слово и способы его формирования. – М., 1990. – С. 146–153.
7. Соколов О. М. Имплицированная морфология русского языка : монография / О. М. Соколов; відп. ред. С. О. Соколова. – 2-е изд., испр. и доп. – Нежин : ООО «Гідромакс», 2010. – 184 с.
8. Соколов О. М. Некоторые функции именных актантов в связи с семантикой русских глаголов / О. М. Соколов // Исследования лексической и грамматической семантики современного русского языка : Сб. научн. тр. – Симферополь : СГУ, 1983. – С. 3–17.
9. Соколова С. О. Дієслова з постфіксом *-ся* як граматична проблема / С. О. Соколова // Мовознавчий вісник : зб. наук. пр. на пошану проф. К. Городенської з нагоди її 60-річчя. – Вип. 8. – Черкаси, 2000. – С. 93–100.
10. Соколова С. О. Дієслово як носій фреймової семантики / С. О. Соколова // Теоретична і дидактична філологія : зб. наук. пр. – Вип. 2. – К. : Міленіум, 2007. – С. 246–257.

Одержано редакцією 27.01.15

Прийнято до публікації 04.02.15

Н. В. Лахно

Функциональная характеристика именных приглагольных актантов

В статье очерчена сущность понятия ‘актантная распределенность семантики’, проанализированы некоторые функции приглагольных именных актантов, обусловленные характерными особенностями глагольной семантики. Определено, что актантные характеристики адресуют эксплицитные и имплицитные семы глагола. В частности рассмотрены генеративная, аккумулятивная и гибридная функции актантов, относящихся к группе подлежащего и дополнения. Выяснено содержание этих терминов, установлены основные критерии определения актантных характеристик и компоненты глагольной семантики, которыми они обусловлены. Акцентировано внимание на способности глагольных аффиксов направлять функциональную характеристику актантов на объект или субъект и определять её. Подчёркнуто, что функциональный статус актантов определяет лексическая, акциональная и словообразовательная семантика. Проиллюстрировано перераспределение актантных функций в результате семантических процессов. Обращено внимание на то, что между синтаксическим и функциональным статусом приглагольных актантов нет взаимного однозначного соответствия.

Ключевые слова: актантная распределенность семантики, генеративная функция, аккумулятивная функция, гибридная функция, актанты-распространители, сема.

N. V. Lahno

Functional characteristics of nominal adverbial actants

This article delineates the essence of concept ‘actant division of semantics’. We analysed some functions of adverbial nominal actants stipulated by special feature of verbal semantics. It defined that actant characteristics

determined explicit and implicit semes of the verbs. First of all, generative, accumulative and hybrid functions of actants to the group of subject and group of predicate were considered. Meaning these terms were described, identification criteria for determination of actant descriptions and components of verbal semantics were established. The capability of verbal affixes for definition functional description of actants in the line of subject or object was stressed. Lexical, actional and word-formative semantics determines functional status of actants. Redistribution of actant function in consequence of semantic processes are illustrated. Particular attention is paid to the lack of mutual univocal correspondence between syntactical and functional status of the adverbial nominal actants.

Key words: actant division of semantics, generative function, accumulative function, hybrid function, actant-dilator, sema.

УДК 811.112.2'373.612.2

М. В. Заполовський

СТРУКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ БІБЛІЙНИХ ПРИТЧ

Статтю присвячено дослідженню архітекτονіки притчі (параболи) та її модифікацій у біблійному тексті, представлено чотирма німецькомовними перекладами.

Предметом аналізу стали структурні характеристики 333 параболічних фрагментів: висвітлено їхні композиційні особливості, інтертекстуальні та лексико-стилістичні властивості.

Біблійні параболи можуть позначати як образні тексти в цілому, так і їхні підвиди – притчі у їхніх різновидах, реалізовані за допомогою порівняльних конструкцій та розширених метафор. Вони передбачають звернення уваги, а тоді зміну поведінки чи ставлення реципієнтів, а за допомогою когнітивної та емотивної функцій вони мають на меті пояснення та практичне застосування несподіваного, часто про вокативного, погляду на реальність. Їх уживання мотивоване бажанням мовця відвернути увагу від аспектів реальності, про які він не хоче повідомляти прямо. Важливу роль у структурі німецькомовних біблійних притч відіграють монологи, діалоги, риторичні запитання, які спрямовані на те, щоб викликати реакцію реципієнта, спонукають замислитися над порушеною в притчі проблемою. Поряд із риторичними запитаннями використано такий засіб, як умовчання, що активізує думку та внутрішню реакцію слухача. Крім метафори та порівняння, вагому роль у їхньому лексичному складі відіграють такі стилістичні фігури, як метонімія, синекдоха, епітети, іронія, персоніфікація, гіпербола та літота.

Ключові слова: притча, структура, текст, контекст, троп, образ, метафора, порівняння, функція.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми притчі (або параболи) у тексті досліджували як українські, так і німецькі вчені в теологічному й літературознавчому аспектах (А. С. Близнюк, В. Бреттшнайдер, Р. Бульман, Д. О. Віа, Т. В. Данилова, Т. Ельм, Й. Єреміас, Л. С. Піхтовнікова, А. Юліхер та ін.). Дослідники аналізували природу й сутність притчі, історію та тенденції розвитку притчі як жанру чи типу тексту; проводили історико-літературні дослідження притчі різних національних літератур, притчевості поезії ХХ століття. Розроблено також дефініцію параболи, у якій ураховано соціальні, комунікативні, художньо-естетичні цілі та мовні засоби виразності, а також враховані певні відношення між адресатом і адресантом (Ф. Вішер, Л. С. Піхтовнікова).

Метою статті є дескриптивний аналіз композиційної специфіки німецькомовних біблійних притч. Під композицією тексту розуміють побудову тексту, зумовлену його змістом, характером та призначенням [5, с. 600]. Актуальність розвідки полягає в потребі системного опису їхніх структурно-композиційних особливостей з огляду на лексико-стилістичні засоби вираження. Така необхідність зумовлена недостатньою вивченістю архітекτονіки явища параболізації в сучасному науковому просторі.

Виклад основного матеріалу. Притча є розповідним текстом, у якому повідомляється принаймні про одну послідовність або зміну дії і який сконцентрований на значенні (кожне слово та деталь ретельно продумані). Можна навести такі відомі євангельські притчі: 1) «Про насіння, яке росте» з тексту Markus 4:26–29; 2) «Про гірчичне зерно» з тексту Markus 4:30–32; 3) «Про дітей, що граються» з тексту Lukas 7:31–35; 4) «Про загублену вівцю» з тексту Lukas 15:4–7; 5) «Про загублену драхму» з тексту Lukas 15:8–10; 6) «Про скарб у полі; купця та перлину» з тексту Matthäus 13:44–46; 7) «Про закинений невід» з тексту Matthäus 13:47–50.

Хоч притчі вигадані, але багато з них мають тісний зв'язок із реальністю, охоплюють сфери як особистого, так і громадського життя людини (народження, смерть, задоволення основних